

Praktijkproef legselbeheer van grauwe ganzen in de Galecopperzoom te Nieuwegein

Inleiding

In de Galecopperzoom, een restant van een kleine polder in het noorden van de gemeente Nieuwegein, worden gedurende de voorzomer veel ganzen waargenomen. Lange tijd werd aangenomen dat deze ganzenfamilies afkomstig waren van het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise. Dit terrein vormt een ideaal broedgebied, maar is beperkt geschikt als opgroeigebied omdat het enige grasland in dit terrein een nat schraalgrasland is met zeer beperkte voedingswaarde voor opgroeiende ganzen. De ganzenfamilies kunnen vanuit het natuurontwikkelingsterrein via de Galecopperwetering, die via een ruime onderdoorgang de brede AC Verhoefweg passerbaar maakt, de Galecopperzoom gemakkelijk bereiken.

In juni 2019 werd in de Galecopperzoom een groot aantal ganzen waargenomen. Op 3 juni 2019 werden er ongeveer 150 geteld (figuur 1). Dat bevreemde omdat er tijdens het broedseizoen in 2019 intensief legfels behandeld waren in het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise (zie bijlage 1). Na een vangactie in juni 2019 bleek het om in totaal 254 ganzen te gaan.

Figuur 1. Ganzenfamilies in de Galecopperzoom. Foto: Ron Beenen, 3 juni 2019.

Dan doemt al snel de vraag op waar deze dieren vandaan komen. De Galecopperzoom lijkt een goed afgegrensd gebied, dus het meest voor de hand liggend is het dat deze ganzen samenhangen met niet opgemerkte broedsels in dit gebied. Om te kunnen beoordelen of intensief legsel behandelen kan resulteren in een afname van de aanwas heeft in het voorjaar van 2020 een intensieve inventarisatie plaatsgevonden van ganzenlegsels en zijn de legsels, indien de grondgebruiker daarmee instemde, onklaar gemaakt. Faunabeheer Midden-Nederland heeft het veldwerk in opdracht van de provincie uitgevoerd.

Bij het prikken of in olie dompelen van eieren wordt voorkomen dat de ganzenembryo's zich ontwikkelen en er succesvol kuikens uitgebroed worden. Hiermee wordt voorkomen dat er later in het seizoen een te veel aan ganzen ontstaat en deze om gewasschade te voorkomen gedood moeten worden. Over de effectiviteit van legselbehandeling lopen de meningen uiteen. Vaak wordt verondersteld dat ieder kuiken dat niet geboren wordt bijdraagt aan de verminderde aanwas, maar daarbij wordt de natuurlijke sterfte onder jonge ganzen buiten beschouwing gelaten. Volgens modelonderzoek van Kleijn et al. (2012) blijkt dat legselbehandeling wel degelijk effect kan hebben op de toename van het aantal ganzen, terwijl Van der jeugd et al. (2006) op basis van een proef op Texel concluderen dat legselbehandeling geen enkel effect had. Stahl et al. (2013) geven aan dat legselbehandeling in beginnende en relatief kleine populaties effect kunnen hebben, en veel inspanning vergen omdat er een voldoende groot deel van de nesten behandeld moeten worden. De praktijkproef in 2020 in de Galecopperzoom zal ook inzicht geven in de effectiviteit van legselbehandeling in een relatief klein en goed begrensd gebied.

Werkwijze

In 2020 is gedurende de maanden maart, april en mei het gehele gelegen tussen A2, A12, de AC Verhoefweg en de bebouwing van Nieuwegein en in het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise (tezamen het onderzoeksgebied) doorzocht door medewerkers van Faunabeheer Midden-Nederland en zijn de locaties van legsels geregistreerd en zijn de eieren geprikt. Door het vroeg starten van de werkzaamheden zijn de legsels niet of slechts kort bebroed geweest. Alleen op locaties waar de grondgebruiker hier expliciet geen toestemming voor wilde geven, kon het onderzoek niet of beperkt plaats vinden.

Resultaten

In totaal werden er in de Galecopperzoom 18 nesten van de Grauwe gans geconstateerd en 2 nesten van de Canadese gans. In totaal werden hier 111 ganzeneieren onklaar gemaakt. In het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise zijn 12 nesten van de Grauwe gans gevonden en zijn 77 eieren onklaar gemaakt (figuur 2). Opvallend was dat er nauwelijks Canadese en Nijl ganzen aanwezig waren in het onderzochte gebied.

Figuur 2. in 2020 gevonden nesten (gele stippen) in de Galecopperzoom en het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise. De rode stippen geven de locaties weer waar zich aan de noordwestkant van het onderzoeksgebied duikers bevinden.

Omdat het gebied tot en met mei bezocht is en alle gevonden eieren behandeld zijn, weten we met zekerheid dat uit de gevonden nesten geen kuikens zijn voortgekomen.

Niet alle terreinen konden goed onderzocht worden als het gevolg van beperkte medewerking van de grondgebruiker. Op het terrein van deze grondgebruiker zullen nesten onopgemerkt gebleven zijn. Ook moet opgemerkt worden dat het opsporen van nesten in het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise bemoeilijkt werd door de vele dode essen die als Mikado-stokjes over elkaar heen lagen (figuur 3), hetgeen voor de ganzen weliswaar veel dekking gaf maar voor de uitvoerders bijna ondoordringbaar was. Mogelijk is hier een enkel nest gemist.

In 2020 hebben er tijdens de ruiperiode geen vangacties plaatsgevonden in het onderzoeksgebied. In het voorjaar van 2020 zijn er, vanwege verkeersveiligheid, 44 ganzen gedood langs de snelweg in het noordwesten van het onderzoeksgebied.

Figuur 3. Dode essens die als Mikado-stokjes over elkaar heen lagen en het opsporen van ganzennesten bemoeilijkte. Foto: Ron Beenen, 7 april 2020.

In juni 2020 werden op de graslanden grenzend aan de Galecopperwetering ongeveer 100 grauwe ganzen (adulte ganzen en nog net niet vliegvlugge jonge ganzen) waargenomen. Het is goed mogelijk dat dit de nakomelingen zijn van nesten in het beperkt onderzocht gebied.

Discussie

Er zijn in 2020 in het onderzoeksgebied 30 ganzennesten opgespoord waarvan de legsels onklaar gemaakt zijn (totaal 188 eieren). Daarnaast zijn er aan de rand van het onderzoeksgebied nog aanvullend 44 ganzen gedood.

Concentraties van nesten bevonden zich in twee gebieden: het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise en in een gebied met ruigtekruiden in het westen van de Galecopperzoom, gelegen tussen het parkbos van de voormalige wielerveding en de bermstrook van de A12. Opvallend is dat er begin juni 2020 toch nog minimaal 100 ganzen (adulten met nog net niet vliegvlugge jongen) in het gebied aanwezig waren. Het opsporen en behandelen van de nesten lijkt dus onvoldoende effect te hebben gehad. Voor een deel is dat toe te schrijven aan een deel van het gebied dat onvoldoende onderzocht kon worden omdat de grondgebruiker daar moeite mee had. Mogelijk dat ook een enkel gemist nest in het natuurontwikkelingsterrein hier aan bijgedragen heeft.

Er is ook een mogelijkheid dat ganzenfamilies van buiten het onderzoeksgebied het gebied bereikt hebben, bijvoorbeeld via duikers. In de inleiding werd al vermeld dat de

onderdoorgang onder de AC Verhoefweg het mogelijk maakt dat ganzenfamilies uit het natuurontwikkelingssterrein bij de tramremise, de Galecopperzoom bereiken. Daarnaast zijn er nog twee duikers in het gebied (rode stippen in figuur 2). De duiker in het westen vormt de

Figuur 4. onderdoorgang Galecopperwetering aan de westkant van het onderzoeksgebiedgebied. Foto Ron Beenen, 28 augustus 2020.

verbinding tussen de Galecopperwetering in polder Rijnenburg en de Galecopperzoom. Deze verbinding is breed (figuur 4) en zou een onderdoorgang aan ganzen families kunnen bieden. Hoewel er in een smalle strook westelijk van de A2 ganzen broeden lijkt het vanwege de ruime aanwezigheid van voedselrijk gras in polder Rijnenburg niet aannemelijk dat ganzenfamilies naar de Galecopperzoom trekken, maar kan niet uitgesloten worden. Dat geldt ook voor de noordelijke duiker. Deze verbindt de gebieden tussen de rijbanen van het knooppunt Oudenrijn, waar veel ganzen broeden, maar waar weinig geschikt grasland is, met de Galecopperzoom. Hoewel de duiker zeer beperkt in omvang is (figuur 5), hebben medewerkers van Faunabeheer Midden Nederland ganzenfamilies in de duiker zien zwemmen. De ganzenfamilies kunnen ook langs de rijbaan de Galecopperzoom bereiken; er is een brede strook naast de rijbaan (figuur 6) die geschikte grazige foerageergebieden met elkaar verbindt. Dat hier ook daadwerkelijk ganzen voorkomen is aangetoond door de noodzaak om maatregelen te nemen in het kader van de verkeersveiligheid.

Figuur 5. Duiker aan de noordwestzijde van het onderzoeksgebied. Foto: Ron Beenen, 28 juli 2020.

Figuur 6. Onderdoorgang langs rijbaan. Hier is een brede strook onder de rijbaan die twee grazige terreinen verbindt. Foto: Ron Beenen, 28 augustus 2020.

Conclusies en aanbevelingen

1. Het beheer van legfels in de Galecopperzoom en het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise zal voortgezet moeten worden. Daarbij is het noodzakelijk dat alle grondgebruikers medewerking verlenen, want ook als een beperkt gebied niet meegenomen wordt, kan het aantal ganzen sterk toenemen. Het is ook van belang dat het legselbeheer in de aangrenzende gebieden op intensieve wijze wordt voortgezet.
2. Om de geschiktheid van broedlocaties te beperken zou het ruige kruidenterrein ten noorden van het parkbos van de voormalige wielerbaan in de herfst of de winter kort gemaaid dienen te worden. Als dat niet gebeurt zal dit terrein in het voorjaar van 2021 wederom gebruikt gaan worden door broedende ganzen.
3. Om legselbeheer beter mogelijk te maken zal het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise beter toegankelijk gemaakt moeten worden. De essentaksterfte heeft een groot aandeel van de essen gedood en de neergestorte bomen maken het terrein slecht toegankelijk en bieden de ganzen beschutte nestgelegenheden.

4. Volledige medewerking van alle grondgebruikers is essentieel. Er zal met de gemeente Nieuwegein contact worden gelegd om te bewerkstelligen dat huurders van de gemeentegronden, medewerking verlenen.

Het is zinvol om deze acties in 2020/2021 in gang te zetten en de maatregelen en resultaten goed vast te leggen. Ervaringen in de Galecopperzoom kunnen bijdragen aan het effectief inzetten van legselreductie in goed begrensde gebieden. Ook als ze beperkt bijdragen aan het beperken van de groei van de ganzenpopulaties, kunnen ze wel een oplossing bieden voor lokale problemen.

Literatuur

Kleijn D., Van der Hout, J., Voslamber, B., Van Randen, Y. & Melman, D., 2012. In Nederland broedende Grauwe Ganzen- Ontwikkelingen in landbouwkundige schade en factoren die hun ruimtegebruik beïnvloeden. Alterra-rapport 2343. Alterra, Wageningen.

Stahl, J., van den Bremer, L., Schekkerman H., de Boer, V. & Voslamber, B., 2013. Beheer van zomerganzen in de Provincie Utrecht. Sovon-rapport 2013/28. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Van der Jeugd, H. P., Voslamber, B., Van Turnhout, C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, S. J. & Koffiiberg, K., 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Bijlage 1

Locaties van onklaar gemaakt nesten in het natuurontwikkelingsterrein bij de tramremise in 2019

